

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МЕДИКО-ФАРМАЦЕВТИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ЕКОНОМІКИ ФАРМАЦІЇ З
ПІСЛЯДИПЛОМНОЮ ПІДГОТОВКОЮ

Навчальний посібник для самостійної роботи
«Методологія наукових досліджень за темою кваліфікаційної роботи»
для здобувачів 6 курсу
спеціальності 226 «Фармація, промислова фармація»,
освітньої кваліфікації «Магістр фармації»

ОДЕСА-2025

ТЕМА. МЕТОДОЛОГІЯ НАУКИ: СТАНОВЛЕННЯ, ПОНЯТТЯ, ПРЕДМЕТ, ГОЛОВНІ ПРИНЦИПИ

Мета заняття: вивчити та засвоїти основні поняття науки, її зміст та функції; ознайомитись з класифікацією наук та системою підготовки наукових кадрів в Україні.

Перелік питань для визначення вихідного рівня знань:

1. Основні періоди розвитку науки.
2. Визначення терміну «фармація».
3. Визначення науки.
4. Характеристика мети і завдання науки.
5. Визначення наукової ідеї, гіпотези, теорії, закону.
6. Визначення поняття та судження.

Рекомендована література:

1. Моделювання наукових досліджень [Електронний ресурс] : метод. рек. для сам. роботи здобувачів вищої освіти / Т. Г. Ярних [та ін.]. – Харків : НФаУ, 2022. – 29 с.
2. Борисенко, В. Д. Організація наукових досліджень в Україні : навч. посіб. / В. Д. Борисенко, С. А. Устенко. – Миколаїв : МНУ, 2016. – 258 с
3. Важинський, С. Е. Методика та організація наукових досліджень : навч. посіб. / С. Е. Важинський, Т. І. Щербак. – Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2016. – 260 с. [Посилання](#)
4. Зацерковний, В. І. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. / В. І. Зацерковний, І. В. Тішаєв, В. К. Демидов. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. – 236 с. [Посилання](#)
5. Методологія наукових досліджень: Навч. посіб. / А.П. Ладанюк, Л.О. Власенко, В.Д. Кишенько. – Київ : Видавництво Ліра-К, 2018. –352 с. [Посилання](#)
6. Юринець В. Є. Методологія наукових досліджень : навч. посібник / В. Є. Юринець. –Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2017. – 178 с.
7. Google Scholar або Google Академія: пошукова система і некомерційна бібліометрична база даних, що індексує наукові публікації та наводить дані про їх цитування <https://scholar.google.com.ua/>
8. Щотижневик «Аптека» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.apteka.ua/>

Теоретична частина (основні терміни)

Наука – сфера діяльності людини, спрямована на отримання (вироблення і систематизацію у вигляді теорій, гіпотез, законів природи або суспільства) нових знань про навколишній світ. Основою науки є збирання, оновлення, систематизація, аналіз фактів, синтез нових знань або узагальнень, що описують досліджувані явища та (або) дозволяють будувати причинно-наслідкові зв'язки між явищами і прогнозувати їх перебіг. Науковими слід вважати будь-які дослідження, теорії, гіпотези, які припускають перевірку.

Наука – найважливіший чинник технічного і соціально-культурного прогресу, всебічного розвитку людських здібностей і можливостей. Передова наука сприяла виробленню прогресивного світогляду. Наука є способом встановлення і усвідомлення об'єктивної істини. Наука має **на меті** виявити

закони, відповідно з якими об'єкти можуть перетворюватись у людській діяльності. Від інших форм пізнання науку відрізняє предметний та об'єктний спосіб розгляду світу. Ця ознака предметності та об'єктності виступає найважливішою характеристикою науки.

Розвиток науки пов'язаний з ускладненням методів і форм досліджень, використанням складної апаратури. В сучасних умовах масштабні дослідження проводяться великими колективами. Наука є складною й багатомірною, тому однозначно номінувати її практично неможливо.

Найбільш поширеними є **два визначення науки**, першим з яких є розгляд її як особливого виду пізнавальної діяльності, що спрямований на вироблення об'єктивних, системно організованих і обґрунтованих знань про світ, а другим - розгляд її як соціального інституту, що забезпечує функціонування наукової пізнавальної діяльності.

Наука утворюється такими складовими, як знання (наукове знання), відповідна діяльність (науковий метод), соціальні форми її організації (наукове товариство).

Буття науки може бути визначене у трьох основних аспектах:

- наука як генерація нового знання;
- наука як соціальний інститут;
- наука як особлива сфера культури.

Передусім, наука є специфічним виробництвом та систематизацією знань про закономірності світу засобами теоретичного обґрунтування й емпіричного випробування і перевірки пізнавальних результатів для розкриття їх об'єктивного змісту (істинності, достовірності, інтерсуб'єктивності). Ці засоби передбачають різні варіанти використання теорій, концепцій, математичних екстраполяцій, дедуктивних структур, даних спостережень, експериментів, індуктивних висновків, досвіду як такого або сукупного застосування вказаних форм дослідження. Завдяки специфіці зазначених засобів створюється нове наукове знання.

Однією з головних особливостей науки є доведеність істинності наукових знань. Основна мета науки – отримання нових знань і використання їх у практичному освоєнні світу. Однак, оскільки наука постійно виходить за межі процесів виробництва і освоєння соціального досвіду, вона лише частково може спиратися на наявні форми масового практичного освоєння об'єктів. Їй потрібна особлива практика, за допомогою якої перевіряється істинність її знань. Такою практикою стає науковий експеримент, в ході якого перевіряється частина знань.

Інші знання пов'язуються між собою логічними зв'язками, що забезпечує перенесення істинності з одного висловлювання на інше. Звідси виникають такі характеристики науки як системна організація, обґрунтованість і доказовість знання.

Основою науки є наукове дослідження, метою якого є отримання наукового знання. Дослідники, науковці, вчені – люди, які виконують наукові дослідження. Наука постає сферою діяльності професійних учених. Загальна мета, що об'єднує науковців, – пошук істини. Діяльність наукової спільноти дає змогу характеризувати науку як соціальний інститут із певними цілями, принципами, нормами, інтересами, різноманітними ресурсами й інструментарієм, особливим кодексом наукової коректності, специфічною

мовою і засобами комунікації. Основною *структурною одиницею* наукового знання є теорія, що систематизує експериментальний матеріал, організовує науково-дослідний пошук у нових галузях, дає пояснення і передбачення фактів, орієнтує практичну діяльність. Нарешті, наука є особливою сферою культури. У Новий час саме наука відкриває людству шлях до знання, не легітимізованого Богом, що було неможливим протягом Середньовіччя, в умовах панування релігійного світогляду. Наслідком такого повороту стає поєднання наукової теорії з практикою емпіричного дослідження. Подальший прогрес науки постає нерозривно пов'язаним із розвитком техніки. Науково-технічний прогрес дає змогу людині не тільки здобувати знання про існуючі об'єкти світу, але й перетворювати світ і відповідно – осмислювати можливості та наслідки цих перетворень. У такий спосіб наука забезпечує людству можливість пізнавати не тільки світ природи, але й світ культури – другої природи.

Наука – соціокультурна діяльність, своєрідне суспільне явище. Як соціальний інститут наука включає в себе вчених з їхніми знаннями, кваліфікацією і досвідом, наукові заклади, експериментальне, лабораторне устаткування, науково-дослідні програми творчої діяльності, систему підготовки й атестації кадрів, форми функціонування і використання всіх нагромаджених знань. Наступність досвіду і знань, єдність традицій і новаторства – суттєва особливість розвитку науки. Однією з форм її втілення є наукові школи, функціонування яких передбачає боротьбу думок, творчі дискусії та критику.

Основні завдання науки:

- 1) відкриття законів руху природи, суспільства, мислення й пізнання;
- 2) збір, аналіз, узагальнення фактів;
- 3) систематизація отриманих знань;
- 4) пояснення сутності явищ і процесів;
- 5) прогнозування подій, явищ і процесів;
- 6) встановлення напрямків і форм практичного використання отриманих знань.

Не всяке знання можна розглядати як наукове. Не можна визнати науковими ті знання, які отримує людина лише на основі простого спостереження. Ці знання відіграють у житті людей важливу роль, але вони не розкривають сутності явищ, взаємозв'язку між ними, що дозволило б пояснити, чому дане явище відбувається так чи інакше, і спрогнозувати подальший його розвиток.

Наука має **дві важливих складові**: систему наукових знань і систему наукової діяльності. Процес пізнання включає в себе накопичення фактів. Без систематизації та узагальнення, без логічного осмислення фактів не може існувати жодна наука. Факти стають складовою частиною наукових знань, якщо вони виступають у систематизованому вигляді. Важливою складовою ланкою в системі наукових знань є наукові закони, які відбивають найбільш суттєві, стійкі, повторювані об'єктивні внутрішні зв'язки у природі, суспільстві й мисленні. Звичайно закони виступають у формі визначеного співвідношення понять, категорій.

Система наукових знань складається з таких основних елементів, як закон, теорія, гіпотеза, поняття й наукові методи.

Поняття - це думка, відбита в узагальненій формі. Поняття виробляються (уточнюються) не лише на початку наукової діяльності, а переважно як необхідні наукові наявні знання в постановці проблеми й формуванні гіпотез.

Свою специфічну «матеріалізацію» вербально висловлені ідеї знаходять у гіпотезах, які є формою осмислення фактичного матеріалу.

Гіпотеза являє собою наукове припущення, висунуте для пояснення будь-яких процесів (явищ) або причин, які зумовлюють даний наслідок. Гіпотеза є складовою наукової теорії. Без гіпотези неможливо розпочати дослідження, оскільки невідомо, з якою саме метою необхідно його проводити, що і як спостерігати. Необхідність кожного експерименту має бути теоретично обґрунтована, а аналіз експериментального матеріалу має або ствердити гіпотезу, або внести до неї корективи.

Теорія – вчення, система ідей, поглядів, положень, тверджень, спрямованих на тлумачення того чи іншого явища.

Наукова теорія – це спроба цілісного представлення закономірностей і істотних властивостей певних областей дійсності, що виникає на базі підтверджених гіпотез. Існує до тих пір, поки не накопичується певна кількість даних, що суперечать їй і вимагають перегляду теорії або навіть відмови від неї.

Функції наукової теорії : пояснювальна, передбачувальна, фактична, систематична (передбачає спадкоємність знань) і методологічна.

Розробка наукової теорії органічно пов'язана з такими чинниками: виникненням ідей, формулюванням принципів, законів, міркувань, положень, категорій, понять; узагальненням наукових фактів; використанням аксіом; висуненням гіпотез; доведенням теорем. Ідеї виникають на основі практики й змінюються у зв'язку зі зміною суспільного буття. Існують передові, прогресивні ідеї, які сприяють розвитку суспільства, і непрогресивні ідеї, які гальмують його. Закон - вербальне та/або математично виражене твердження, що має докази (на відміну від аксіоми), яке описує співвідношення, зв'язки між різними науковими поняттями, встановлені шляхом індукції або дедукції, і визнане на даному етапі науковим співтовариством і узгоджується з іншими науковими законами. Непереверене наукове твердження, припущення або здогад називають гіпотезою. Закон, справедливості якого була встановлена не з теоретичних міркувань, а з дослідних даних, називають емпіричним законом.

Наукові методи, що входять до складу знань, - це весь арсенал накопичених методів дослідження, а також етап наукової діяльності (методи, методика), які використовуються у процесі наукової діяльності в даному конкретному циклі. Зокрема, проблеми й гіпотези також є науковими знаннями, але вони більш суттєві, ніж етапи наукової діяльності.

Науку можна представити як діяльність наукову, науково-технічну, науково-педагогічну та науково-організаційну.

Наукова діяльність – інтелектуальна творча діяльність, що спрямована на здобуття й використання нових знань. Вона включає етапи отримання наукової продукції:

- 1) постановка (виникнення) проблеми,
- 2) побудова гіпотез і застосування тих, які вже існують,
- 3) створення та впровадження нових методів дослідження, які спрямовані на доведення гіпотез;

4) узагальнення результатів наукової діяльності.

Наукова діяльність існує в різних видах, таких як: науково-дослідна діяльність; науково-організаційна діяльність; науково-педагогічна діяльність; науково-інформаційна діяльність; науково-допоміжна діяльність та ін.

Ідеї можуть не лише існувати до створення теорії як передумова й основа її побудови, а й зводити низку теорій в окрему галузь знання. Ідея органічно пов'язана з принципом і законом. У теорії ідея виступає як вихідна думка, що об'єднує поняття й міру знання в цілісну систему.

Принцип – це головне вихідне положення наукової теорії, що виступає як перше й найабстрактніше визначення ідеї як початкової форми систематизації знань.

Категорії – це найбільш загальні, фундаментальні поняття, які відбивають суттєві властивості явищ дійсності. Вони бувають загально філософськими, загальнонауковими і такими, що належать до окремої галузі науки.

Тлумачення як логічна форма дозволяють трактувати знання про навколишню дійсність; у найбільш широкому, універсальному вигляді використовуються при відкритті законів і повідомленні про наукові відкриття іншим людям.

Розрізняють **види наукового дослідження**: емпіричне і теоретичне.

Емпіричне пізнання будується на вивченні реальної дійсності, практичного досвіду.

Теоретичними дослідженнями займаються спеціально для цього підготовлені люди: професори, доценти, наукові співробітники, що працюють у наукових установах, а також у вищих навчальних закладах.

Також розрізняють **фундаментальні та прикладні наукові дослідження**.

Фундаментальні наукові дослідження – це наукова теоретична та/або експериментальна діяльність, спрямована на здобуття нових знань про закономірності розвитку та взаємозв'язку природи, суспільства, людини.

Прикладні наукові дослідження – це наукова й науково-технічна діяльність, спрямована на здобуття й використання знань для практичних цілей.

Безпосередня мета прикладних наук полягає у застосуванні результатів фундаментальних наук при вирішенні пізнавальних і соціально-практичних проблем.

Науково-технічна діяльність – інтелектуальна творча діяльність, спрямована на одержання і використання нових знань в усіх галузях техніки і технологій. Основні форми: науково-дослідні, дослідно-конструкторські, проектно-конструкторські, технологічні, пошукові та проектно-пошукові роботи, виготовлення дослідних зразків.

Науково-педагогічна діяльність – педагогічна діяльність у вищих навчальних закладах та закладах післядипломної освіти III–IV рівнів акредитації, пов'язана з науковою та (або) науково-технічною діяльністю.

Науково-організаційна діяльність – діяльність, що спрямована на методичне, організаційне забезпечення та координацію наукової, науково-технічної та науково-педагогічної діяльності.

Самостійна робота студентів за темою заняття:

а) перелік тем для підготовки презентацій:

1. Наукові революції в світі. Причини їх виникнення та результати.
2. Форми організації й управління наукою в Україні.
3. Характеристика та класифікація наук в Україні.
4. Наукові ступені та вчені звання які існують в Україні.

б) тести

1. *Думка, в якій за допомогою зв'язку понять стверджується або заперечується що-небудь, – це:*
 - A. Судження
 - B. Науковий факт
 - C. Закон
 - D. Гіпотеза
 - E. Наукова ідея.
2. *Наукове припущення, висунуте для пояснення будь-яких явищ (процесів) або причин, які зумовлюють конкретний наслідок, – це:*
 - A. Теорія
 - B. Наукова ідея
 - C. Закон
 - D. Гіпотеза
 - E. Наукова концепція.
3. *Система поглядів, теоретичних положень, основних думок щодо об'єкта дослідження, які об'єднані певною головною ідеєю, – це:*
 - A. Наукова концепція
 - B. Теорія
 - C. Закон
 - D. Гіпотеза
 - E. Наукова ідея.
4. *Подія чи явище, які є основою для висновку або підтвердження, – це:*
 - A. Науковий факт
 - B. Судження
 - C. Закон
 - D. Гіпотеза
 - E. Наукова ідея.
5. *Повне, вичерпне відтворення узагальнених уявлень про об'єкт, що забезпечує абсолютний збіг образу з об'єктом, – це:*
 - A. Априорне знання
 - B. Відносне знання
 - C. Абсолютне знання.

ТЕМА. ОРГАНІЗАЦІЯ І ПРОВЕДЕННЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Мета заняття: вивчити та засвоїти основні етапи наукової організації дослідного процесу.

Перелік питань для визначення вихідного рівня знань:

1. Порядок організації науково дослідної роботи
2. Організаційна стадія науково дослідного процесу.
3. Дослідна стадія науково дослідного процесу
- 3.4. Стадія узагальнення, апробації та реалізації результатів дослідження

Рекомендована література:

1. Моделювання наукових досліджень [Електронний ресурс] : метод. рек. для сам. роботи здобувачів вищої освіти / Т. Г. Ярних [та ін.]. – Харків : НФаУ, 2022. – 29 с.
2. Борисенко, В. Д. Організація наукових досліджень в Україні : навч. посіб. / В. Д. Борисенко, С. А. Устенко. – Миколаїв : МНУ, 2016. – 258 с
3. Важинський, С. Е. Методика та організація наукових досліджень : навч. посіб. / С. Е. Важинський, Т. І. Щербак. – Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2016. – 260 с. [Посилання](#)
4. Зацерковний, В. І. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. / В. І. Зацерковний, І. В. Тішаєв, В. К. Демидов. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. – 236 с. [Посилання](#)
5. Методологія наукових досліджень: Навч. посіб. / А.П. Ладанюк, Л.О. Власенко, В.Д. Кишенько. – Київ : Видавництво Ліра-К, 2018. –352 с. [Посилання](#)
6. Юринець В. Є. Методологія наукових досліджень : навч. посібник / В. Є. Юринець. –Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2017. – 178 с.
7. Google Scholar або Google Академія: пошукова система і некомерційна бібліометрична база даних, що індексує наукові публікації та наводить дані про їх цитування <https://scholar.google.com.ua/>
8. Щотижневик «Аптека» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.apteka.ua/>

Теоретична частина (основні терміни)

Наукова діяльність - інтелектуальна творча діяльність , спрямована на здобуття і використання нових знань , що розкривають суть процесів і явищ у природі чи суспільстві або пояснюють закономірності їх функціонування.

Науковою діяльністю займаються вчені, дослідники, науковці, які мають відповідну спеціальність і кваліфікацію, вони можуть працювати самостійно чи об'єднуючись у наукові колективи, створюючи наукові школи.

У межах наукової діяльності здійснюються наукові дослідження цілеспрямоване пізнання, результатом якого можуть бути поняття, закони, цілеспрямоване пізнання, результатом якого можуть бути поняття, закони, теорії. Розрізняють фундаментальні та прикладні наукові дослідження.

Фундаментальні дослідження. Фундаментальні дослідження спрямовані на здобуття нових знань про закономірності розвитку та взаємозв'язку природи, суспільства, людини.

Прикладні дослідження. Прикладні дослідження орієнтовані на здобуття і використання знань для практичних цілей.

Кожне наукове дослідження виконується у певному науковому напрямку, кожне наукове дослідження виконується у певному науковому напрямку, наприклад, технічному, біологічному, економічному тощо, або може охоплювати наприклад, технічному, біологічному, економічному тощо, або може охоплювати питання, які стосуються комплексу наук.

Наукова проблема

Наукова проблема — сукупність складних теоретичних або практичних сукупність складних теоретичних або практичних питань, яку в процесі наукового дослідження поділяють на складові елементи питань, яку в процесі наукового дослідження поділяють на складові елементи — теми. Вибір проблеми обґрунтовується передусім її актуальністю, тобто необхідно оцінити, наскільки вирішення проблеми сприятиме виконанню програм економічного та соціального розвитку держави, міста, регіону.

Порядок організації науково дослідної роботи

Науково-дослідний процес являє собою чітко організовану послідовність дій, спрямованих на отримання нових знань. Він зазвичай проходить у три стадії:

- 1) організаційна;
- 2) дослідна;
- 3) узагальнення, апробація і реалізація результатів досліджень.

Організаційна стадія науково-дослідного процесу - послідовність процедур, що виконуються на початковому етапі кожного наукового дослідження. На першому етапі необхідно визначити місце обраної теми в науковій проблемі, об'єкт дослідження, зібрати інформацію для проведення дослідження і висунути гіпотезу. Потім необхідно провести організаційно-методичну підготовку дослідження: визначити програму дослідження, скласти

план роботи, попередньо обрати методи дослідження.

Дослідна стадія є змістовною складовою кожної науково-дослідної роботи. Вона передбачає проведення спостережень і вибір критеріїв оцінки, збір і групування інформації, доведення гіпотез, проведення наукових експериментів, оприлюднення попередніх висновків і рекомендацій.

Завершальною стадією науково-дослідного процесу є узагальнення, апробація та реалізація результатів дослідження. Крім узагальнення результатів дослідження на цьому етапі обов'язково проводиться їх колективне обговорення з наступною апробацією та реалізацією результатів дослідження.

I. Вивчення стану об'єкта дослідження.

Важливим етапом в організації науково-дослідної роботи є визначення місця обраної теми у науковій проблемі і вибір та обґрунтування об'єкта дослідження. Визначення стану об'єкта дослідження передбачає чітке формулювання теоретичних основ дослідження, вивчення історії та сучасного

стану проблеми, збір і систематизацію інформації для проведення дослідження, висування певних гіпотез і їх обґрунтування.

Вибір теми дослідження має бути обґрунтований за такими критеріями:

- національно-господарська, економічна або соціальна ефективність;
- відповідність профілю установи;
- забезпечення фінансування досліджень;
- перспективи впровадження результатів досліджень.

Вибір теми наукового дослідження починається з визначення актуальності і наукової новизни.

Актуальність окреслює:

- важливість і необхідність вирішення питання саме зараз;
- значимість розробок для різних нових напрямів у науці;
- вирішення комплексних питань підвищення якості продукції, економії матеріалів, поліпшення умов праці тощо.

Наукова новизна передбачає оригінальність роботи. Для цього необхідно оцінити чи не розроблялась обрана тема у такій постановці до цього часу.

Після вибору теми дослідження визначається мета і завдання науково-дослідної роботи.

Мета дослідження – кінцевий результат, на досягнення якого спрямоване дослідження.

Завдання дослідження підпорядковуються основній меті і спрямовані на поетапне її досягнення. Вони не можуть бути сформульовані як «вивчення», «ознайомлення», «дослідження» тощо, оскільки таким чином вказують не на результат наукової розробки, а на окремі технологічні процеси.

II. Організаційно-методична підготовка дослідження.

Підготовка процесу наукового дослідження починається з розробки **програми досліджень**, в якій має бути визначено завдання, загальний зміст і практичну значущість, окреслено методи дослідження. Крім того, у програмі зазначається замовник робіт, виконавець, обсяги і терміни виконання робіт.

На основі програми досліджень складають деталізований **план дослідження теми** з метою більшої деталізації робіт за обраною темою. У плані встановлюється період виконання робіт, очікувані результати, визначаються організації, на базі яких проводитимуться дослідження, окреслюються джерела збору інформації та ін.

На основі методики дослідження та згідно з програмою й планом дослідження теми складають **робочий план**. Робочий план – завершальний етап роботи на організаційно-методичній стадії науково-дослідного процесу.

I. Узагальнення результатів дослідження полягає у формулюванні висновків і пропозицій за результатами виконаної роботи; апробації їх у колективі наукової організації. На цьому ж етапі проводиться рецензування і експертиза; дослідне впровадження; корегування, доопрацювання та реалізація кінцевих результатів.

Узагальнення результатів обов'язково включає обговорення роботи у колективі. Якщо роботу виконував колектив (лабораторія, група), то

обговорення проводиться за присутності повного його складу. Робота може бути поставлена на обговорення і більшого підрозділу (відділу, сектору) залежно від чисельності і компетентності колективного виконавця та теми дослідження – її новизни, складності, комплексності.

Поряд з членами колективу до обговорення залучають працівників інших структурних підрозділів, наукових інститутів, закладів вищої освіти і лабораторій, що мають відношення до теми виконаної роботи. Велику користь дає і запрошення до обговорення спеціалістів-практиків.

II. Апробація та реалізація результатів дослідження. Науково-дослідна робота та її результати можуть бути піддані науковій експертизі – дослідження, перевірка, аналіз науково-технічного рівня роботи і підготовка обґрунтованих висновків щодо рівня наукової роботи. Це найбільш детальний та об'єктивний метод оцінки наукової діяльності та її результатів.

Кінцевою формою реалізації результатів науково-дослідної роботи є впровадження її результатів. *Впровадження* – передача на виробництво або на використання наукової продукції, що забезпечує техніко-економічний ефект.

ПРАКТИЧНА ЧАСТИНА

Завдання №1. Оберіть будь-яку актуальну проблему фармацевтичної галузі (наприклад, кадрова криза, оптимізація асортименту, онлайн-продажі, фармаконагляд тощо). Визначте, яку частину цієї проблеми можна досліджувати в межах наукової роботи.

1. Сформулюйте:

- наукову проблему;
- тему дослідження (оригінальну, чітку);
- актуальність (5–7 речень);
- мету дослідження;
- 3–5 завдань дослідження (у формі «визначити», «проаналізувати», «оцінити», «обґрунтувати»).

2. Чітко зазначте, чи є потенційне дослідження **фундаментальним** чи **прикладним**, і аргументуйте свій вибір.

Завдання №2. Використовуючи дані Таблиці, кожен здобувач обирає одну тему. До обраної теми знайдіть відповідний Cochrane-огляд (<https://www.cochranelibrary.com/search>). Опрацювавши зміст огляду підготуйте презентацію, використовуючи запропоновану структуру:

1. Назва Cochrane-огляду, автори, рік публікації.
2. Мета дослідження.
3. Матеріали та методи (кількість включених досліджень, тип).
4. Основні результати (резюме ключових висновків).
5. Висновки авторів огляду.
6. Як ці результати можуть бути застосовані у фармацевтичній практиці (поради фармацевтам, вплив на консультування пацієнтів, рекомендації щодо безпечності ЛЗ тощо).

№	Тема	Ключові слова для пошуку
1.	Фітотерапія при тривожних розладах (звіробій звичайний, валеріана тощо)	herbal medicine anxiety, St John's wort, valerian anxiety
2.	Використання пробіотиків для профілактики антибіотикоасоційованої діареї	probiotics antibiotic associated diarrhea
3.	Вітамін D у профілактиці та лікуванні інфекцій дихальних шляхів	vitamin D respiratory infections
4.	Парацетамол при остеоартриті колінного суглоба	paracetamol knee osteoarthritis
5.	Омега-3 жирні кислоти та профілактика серцево-судинних захворювань	omega-3 cardiovascular prevention
6.	Антидепресанти при хронічному болю	antidepressants chronic pain

Питання для обговорення після презентацій:

1. Чи змінили ваші висновки уявлення про ефективність певного препарату або методу лікування?
2. Як результати Cochrane-огляду можуть впливати на вибір ЛЗ у фармацевтичній практиці?
3. Чому важливо вміти інтерпретувати рівень доказовості при роботі з пацієнтами?

Самостійна робота студентів за темою заняття:

а) перелік тем для підготовки презентацій:

1. Структура робочого плану науково-дослідної роботи.
2. Техніко-економічне обґрунтування науково-дослідної роботи.

б) тести

1. Поділ об'єкта на складові частини з метою їх самостійного вивчення – це:
 - A. А. Індукція
 - B. Синтез
 - C. Аналіз
 - D. Дедукція
 - E. Спостереження.
2. Кінцевий результат, на досягнення якого спрямоване дослідження, – це:
 - A. Мета дослідження
 - B. Завдання дослідження
 - C. Об'єкт дослідження
 - D. Теорія
 - E. Гіпотеза.
3. Процес або явище, що породжує проблемну ситуацію чи вимагає більш детального знання, – це:
 - A. Об'єкт дослідження

- В. Мета дослідження
 - С. Завдання дослідження
 - Д. Теорія
 - Е. Гіпотеза.
4. *Логічна інформація, яка отримується в процесі пізнання, адекватно відображає закономірності об'єктивного світу і використовується в суспільно-історичній практиці, – це:*
- А. Наука
 - В. Науковий результат
 - С. Гіпотеза
 - Д. Теорія
 - Е. Наукова інформація.
5. *Передача на виробництво або на використання наукової продукції, що забезпечує техніко-економічний ефект, – це:*
- А. Теорія
 - В. Науковий результат
 - С. Гіпотеза
 - Д. Впровадження
 - Е. Наука.

ТЕМА. НАУКОВА ПУБЛІКАЦІЯ: ПОНЯТТЯ, ФУНКЦІЇ, ОСНОВНІ ВИДИ

Мета заняття: ознайомитись з поняттям, функціями та основними видами наукових публікацій, структурою тез і наукової статті, методичними прийомами викладення наукового матеріалу.

Перелік питань для визначення вихідного рівня знань:

1. Поняття та функції наукової публікації.
2. Поняття наукової статті, її структура.
3. Методичні прийоми викладення наукового матеріалу.
4. Наукова доповідь: поняття, види.

Рекомендована література:

1. Моделювання наукових досліджень [Електронний ресурс] : метод. рек. для сам. роботи здобувачів вищої освіти / Т. Г. Ярних [та ін.]. – Харків : НФаУ, 2022. – 29 с.
2. Борисенко, В. Д. Організація наукових досліджень в Україні : навч. посіб. / В. Д. Борисенко, С. А. Устенко. – Миколаїв : МНУ, 2016. – 258 с
3. Важинський, С. Е. Методика та організація наукових досліджень : навч. посіб. / С. Е. Важинський, Т. І. Щербак. – Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2016. – 260 с. [Посилання](#)
4. Зацерковний, В. І. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. / В. І. Зацерковний, І. В. Тішаєв, В. К. Демидов. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. – 236 с. [Посилання](#)

5. Методологія наукових досліджень: Навч. посіб. / А.П. Ладанюк, Л.О. Власенко, В.Д. Кишенько. – Київ : Видавництво Ліра-К, 2018. –352 с. [Посилання](#)

6. Юринець В. Є. Методологія наукових досліджень : навч. посібник / В. Є. Юринець. –Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2017. – 178 с.

7. Google Scholar або Google Академія: пошукова система і некомерційна бібліометрична база даних, що індексує наукові публікації та наводить дані про їх цитування <https://scholar.google.com.ua/>

8. Щотижневик «Аптека» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.apteka.ua/>

Теоретична частина (основні терміни)

Поняття та функції наукової публікації

Публікація – доведення до загального відома за допомогою преси, радіомовлення або телебачення; вміщення у різних виданнях (газетах, журналах, книгах) роботи (робіт); текст, надрукований у будь-якому виданні.

Наукова публікація – основний результат роботи вченого. Публікуючи матеріал, автор знайомить наукову громадськість з результатами своїх досліджень, їх аналізом і висновками. Але, крім донесення інформації про проведену роботу, у публікації є ще одне завдання – позначення пріоритету автора або групи авторів у вирішенні певних наукових завдань.

Головні функції наукової публікації:

- оприлюднення результатів наукової роботи;
- сприяння встановленню пріоритету автора при аналогічних за змістом наукових статтях (дата підписання публікації до друку – це дата пріоритету науковця; в історіографічній частині дисертації та автореферату обов’язково вказують, коли вперше звернувся до розробки наукової проблеми);
 - свідчення про особистий внесок дослідника у розробку наукової проблеми;
 - підтвердження достовірності основних результатів і висновків наукової роботи, її новизни та наукового рівня, оскільки після виходу в світ публікація стає об’єктом вивчення й оцінки широкою науковою громадськістю;
 - підтвердження факту апробації та впровадження результатів і висновків дисертації;
 - відображення основного змісту, наукового рівня та новизни дослідження;
 - забезпечення первинною науковою інформацією суспільства, повідомлення про появу нового наукового знання, передача його у загальне користування.

Особливе значення мають наукові публікації, що вийшли друком у формі видань.

Основні види наукових публікацій:

- тези (коротке, точне, послідовне формулювання основних ідей, думок, положень наукової доповіді, повідомлення, статті або іншої наукової праці);
- стаття (виклад проміжних або кінцевих результатів наукового дослідження, висвітлення конкретного окремого питання за темою дисертації, фіксація наукового пріоритету автора);
- реферат (короткий виклад змісту одного або декількох документів з певної теми);
- доповідь (документ, у якому викладаються певні питання, даються висновки та пропозиції);
- патент (документ, що засвідчує авторство на винахід та виключне право на використання його протягом певного строку);
- монографія (наукова праця у вигляді книги, яка містить повне або поглиблене дослідження однієї проблеми чи теми, що належить одному або декільком авторам).

Поняття наукової статті, її структура

Наукова стаття – опис результатів наукових досліджень. Цілі наукової діяльності різні, відповідно до них, виділяють три види наукових статей:

1. Науково-теоретичні статті – статті, присвячені теоретичному пошуку і поясненню закономірностей досліджуваних явищ. Теоретичні статті є базою для проведення будь-якого дослідження. Нерідко шляхом тільки теоретичних міркувань відкривалися фундаментальні закони, які потім підтверджувалися дослідженнями і експериментами. Є галузі, де тільки теоретичні методи дозволяють розкрити сутність досліджуваного об'єкта.

2. Науково-практичні статті – статті, присвячені науковим експериментам і реальному досвіду. В них описуються методи проведення експериментів або засоби спостереження і фіксації спостережуваних явищ. Обов'язковою частиною такої статті є виклад результатів і їх пояснення, отримане в процесі безпосереднього зіткнення і впливу на об'єкт дослідження.

3. Науково-методичні статті – статті, присвячені огляду процесів, методів та інструментів, що дозволяють домагатися вирішення наукових або прикладних завдань. Нерідко формуванню нової методики передують повноцінна наукова робота, результати якої дозволяють створити більш точну методику на підставі знову виявлених закономірностей. Тому нерідко тематики дисертацій присвячені розробкам методики (механізму, інструментарію тощо).

Науковий результат необхідно фіксувати шляхом публікації наукових статей.

Структура наукової статті.

Наукова стаття має чітку структуру і, як правило, складається з таких частин:

- назва (заголовок);
- анотація;
- ключові слова;
- вступ;
- огляд літератури;
- основна частина (методологія, результати);
- висновки і подальші перспективи дослідження;
- список літератури.

3. Методичні прийоми викладення наукового матеріалу

Кожен дослідник намагається донести до читача свої думки у найбільш ясному й зрозумілому вигляді. Один вважає, що для цього досить лише коротко описати процес дослідження і докладно викласти кінцеві результати. Інший ніби вводить читача до своєї творчої лабораторії, не поспішаючи веде його від етапу до етапу, докладно та послідовно розкриваючи методи своєї роботи, її успіхи й невдачі, весь процес дослідження. Так перед читачем розкривається весь важкий шлях пошуку вченого від творчого задуму до заключного етапу роботи – підбиття підсумків, формулювання висновків і пропозицій.

В арсеналі авторів наукових робіт є кілька методичних прийомів викладу наукових матеріалів. Найчастіше використовуються такі прийоми:

- 1) послідовний;
- 2) цілісний (з подальшою обробкою кожного розділу);
- 3) вибіркового (розділи пишуться окремо у будь-якій послідовності).

Послідовний виклад матеріалу наукової публікації потребує більших витрат часу, тому що автор не може переходити до наступного розділу, не закінчивши роботу над попереднім. А для обробки одного розділу потрібно часом перевірити кілька варіантів для знаходження кращого з них. Водночас матеріал, який майже не потребує чорнової обробки, «чекає черги і лежить без руху».

Цілісний виклад потребує майже вдвічі менше часу на підготовку кінцевого варіанта рукопису, тому що спочатку готується чернетка всього твору, потім відбувається його обробка в частинах і деталях.

Вибірковий виклад матеріалів також часто застосовується здобувачами.

По мірі готовності фактичних даних автор обробляє матеріали у будь-якому зручному для нього порядку, подібно до того як художник пише картину не обов'язково з верхньої або нижньої частини. Тому обрати можна саме той прийом викладення, який видається найприйнятнішим для перетворення так званого чорнового рукопису на проміжний або остаточний.

Перед тим, як переходити до остаточної обробки чорнового рукопису, корисно обговорити основні положення його змісту з науковим керівником.

Робота над остаточним варіантом рукопису.

Коли макет чорнового рукопису готовий, всі потрібні матеріали зібрано, зроблено необхідні узагальнення, є схвалення наукового керівника, починається детальне шліфування тексту рукопису. Перевіряються і критично оцінюються кожен висновок, формула, таблиця, кожне речення, кожне слово.

Виступ або доповідь на конференції – це одна з багатьох форм оприлюднення результатів наукової роботи, найпростіший шлях за короткий термін «увійти» у наукове товариство за наявності відповідних здібностей та підготовки цікавого виступу. Наукова доповідь (виступ) – це публічне повідомлення, розгорнутий виклад певної наукової досліджуваної проблеми (теми, питання). 97

Виступ на науковій конференції або іншому науковому заході класично має кілька цілей:

- по-перше, це апробація основних ідей і результатів дослідження у науковому співтоваристві. По суті, виступ на науковій конференції забезпечує попередню експертизу, перевірку цінності всього дослідження або його окремих частин. Дискусія дає змогу виявити слабкі й сильні сторони проведеного дослідження;
- по-друге, досить часто прилюдний виступ перед науковим товариством забезпечує закріплення за автором пріоритету в отриманих результатах;
- по-третє, у виступі на науковій конференції ставиться і комунікаційна мета, яка орієнтує вченого на перетворення теми його дослідження на предмет наукової дискусії, що дає змогу одержати не тільки оцінку результатів з боку колег, а й у ході дискусії виявити нові ідеї і підходи. У цьому випадку учасників конференції автор виступу використовує як джерело інформації. Але, головне, що виступ на конференції є найбільш оперативним засобом імплементації результатів наукового дослідження в інформаційне поле науки.

Перелічені фактори потрібно враховувати при побудові власного виступу, в якому слід звертати увагу насамперед на основну ідею, найбільш важливі результати дослідження. Виступ не можна перевантажувати деталями. Основну увагу потрібно зосереджувати на головному і цікавому.

Правила підготовки доповіді.

Структура тексту доповіді практично аналогічна плану наукової статті і може складатися зі вступу, основної й підсумкової частин. Проте методика підготовки доповіді на науково-практичній конференції чи іншому науковому заході дещо інша, ніж підготовка статті.

Методи написання доповіді:

□ *перший метод* полягає в тому, що дослідник спочатку готує тези свого виступу, і на основі тез пише доповідь, редагує її й готує до опублікування у науковому збірнику у вигляді статті;

□ *другий метод*, навпаки, передбачає спочатку повне написання доповіді, а потім у скороченому вигляді – тез для попереднього ознайомлення аудиторії. Вибір способу підготовки доповіді залежить від змісту матеріалу та індивідуальних особливостей науковця.

Специфіка усного виступу накладає суттєвий відбиток на зміст і форму доповіді. При написанні доповіді слід мати на увазі, що значна частина матеріалу вже опублікована у її тезах. Крім того, частина матеріалу подається на плакатах (слайдах, моніторі комп'ютера, схемах, діаграмах, таблицях тощо). Тому у доповіді мають бути коментарі до цих матеріалів, а не їх повторення.

ПРАКТИЧНА ЧАСТИНА

Завдання 1. У запропонованих публікаціях визначити об'єкт та предмет дослідження. Заповнити таблицю 1.

Таблиця 1

№	Тема	Об'єкт	Предмет

Завдання 2. У запропонованих публікаціях визначити наукові результати дослідження. Заповнити таблицю 2.

Таблиця 2

№	Тема	Результати дослідження

Завдання 3. До запропонованих публікацій скласти список ключових слів. Заповнити таблицю 3.

Таблиця 3

№	Тема	Ключові слова

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ФАРМАЦЕВТИЧНОГО ПІДПРИЄМСТВА У ПЕРІОД ПАНДЕМІЇ COVID-19

Мотуз Ярослава Володимирівна
Студентка 6 к. 1 гр фармацевтичного факультету
Одеський національний медичний університет
Ящук Ірина Сергіївна
Старший викладач кафедри Організації та економіки фармації
Одеський національний медичний університет
Беляєва Оксана Іванівна
к.фарм. н., доцент кафедри Організації та економіки фармації
Одеський національний медичний університет
Україна

Наразі проблема ефективно функціонуючих підприємств в національній економіці в умовах пандемії є достатньо актуальною, бо національні та світова економіка потерпає від карантинних наслідків, спричинених пандемією COVID19, українська економіка не є винятком. В умовах глобалізації, деформацій на ринку праці з'являється проблема визначення нових можливостей для підтримання конкурентних позицій суб'єктів господарювання. Фармацевтична сфера наразі отримує найбільше переваг від пандемії, а тому дослідження конкурентоспроможності таких компаній є актуальним на даний період часу [1].

Оскільки на сьогоднішній день більшість ТОП-фармацевтичних компаній все ж таки мають більш менш однаковий набір послуг, які можуть запропонувати своїм клієнтам, то, як правило, можливість конкурувати можна добре прослідкувати під час якихось кардинальних змін у світі, економіці і т.д.. Саме тому метою нашого дослідження було вивчення засад управління конкурентоспроможністю фармацевтичного підприємства в умовах глобальної пандемії на прикладі регіональної аптечної мережі.

Одним із факторів, які впливають на конкурентоспроможність підприємства – є плинність професійних кадрів. Тому на першому етапі нашого

дослідження ми проаналізували цей показник і виявили, що в період пандемії (2020-2022 р.р.) коефіцієнт плинності кадрів виявився на 2% нижчим від попередніх років і становив 8%. При тому в період 2020-2021 року не зафіксовано скорочення професійних кадрів (фармацевтів) для збереження прибутковості підприємства та ФЗП, а заробітна плата виплачувалася в повному обсязі всім співробітникам.

Провівши анкетування співробітників цієї аптечної мережі ми виявили, що досягати поставлених цілей підприємства в період пандемії дозволило те, що в період 2019-2021 на підприємстві впроваджувалися інструменти управління, які дозволили в свою чергу якісно виконувати поставлені задачі, не дивлячись на початок пандемії та її суттєвий вплив на економіку країни та на інші фармацевтичні підприємства.

За рахунок того, що були налагоджені процеси в компанії, наприклад, довелося уникнути дефектури необхідних товарів для клієнтів на аптеках, правильно розрахувавши попит населення та вчасно доставляти необхідний товар в аптеки для якісного задоволення потреб населення.

На другому етапі нашого дослідження ми провели анкетування серед клієнтів даної мережі. Опитано було 100 респондентів. 60% опитуваних вказали, що продовжували користуватися послугами цієї мережі, тому що в аптеках був наявний необхідний асортимент, 25% - тому що фірма запровадила додаткову послугу з доставки необхідного товару «до дверей» клієнта, 15% - що фармацевти були ввічливими та спокійними незважаючи на важкий психоемоційний стан та паніку клієнтів.

Тому упевнено можна сказати, що навіть в період пандемії, аптечні мережі хочуть та можуть залишатися конкурентоспроможними, що в свою чергу може вказувати на дотримання цінностей компанії та турботу про своїх клієнтів.

Список використаних джерел:

1. Клименко С.М., Омельяненко Т. В., Барабась Д. О. Управління конкурентоспроможністю підприємства. Київ, 2018. 520 с.

Фармацевтичні науки
Сімоненко Д. О.
Студент 6 к. 1 гр.
фармацевтичного факультету
Одеський національний медичний університет
Ящук І. С.
Старший викладач
Кафедра Організації та економіки фармації
Одеський національний медичний університет

ВПЛИВ ОСОБИСТОГО БРЕНДУ НА РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ФАРМАЦЕВТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ

В умовах ринкової трансформації економічної системи соціалізація бізнесових кіл виступає об'єктивно закономірним елементом розвитку суспільства. Це передбачає, що її неможливо уникати, а тому, слід користуватись як інструментом управління задля досягнення цілей підприємств. Соціально відповідальне підприємство, здійснюючи соціальні відповідальні заходи, не лише сприяє розв'язанню великої кількості соціальних проблем, а в тому числі забезпечує собі позитивний імідж і вищий рівень конкурентоспроможності в порівнянні із іншими [1].

Метою нашої роботи було дослідити зв'язок між особистим брендом та соціальною відповідальністю фармацевтичних підприємств.

Соціальні обов'язки фармацевтичного підприємства можуть бути досить різноплановими: як юридична особа підприємство має дотримуватись законів; як роботодавець – турбуватись про матеріальні статки працівників, унеможливлення їх дискримінації та забезпечувати комфортними умовами для виконання своїх професійних обов'язків; в якості суб'єкта управління ресурсами підприємство має ефективно користатись ресурсами та опікуватись тими земельними ділками, на яких розташовується компанія; в якості об'єкту інвестування компанія має захищати інтереси інвесторів та провадити прозору та правдиву інформацію стосовно свого положення; в якості учасника соціального розвитку - підтримувати та стимулювати інновації та визнавати власну відповідальність в сфері впливу на якість життя усіх

оточуючих; в якості конкурента – не брати участі в нечесній конкуренції та необгрунтованому конкурентному обмеженні [2].

Якщо ми говоримо про особистий бренд, то останній дозволяє проводити паралель між особою і конкретною фармацевтичною компанією. При такому симбіозі остання отримує конкурентну перевагу: у неї з'являється «живе обличчя» - справжній амбасадор її цінностей і мети, якому можна довіряти (а люди, як відомо, купують лише у тих, кому довіряють).

В очах споживачів компанія перестає бути безликою організацією, яка нічим не відрізняється від конкурентів. Завдяки цьому, рівень стосунків фармацевтичної компанії та споживачів може вийти на вищий рівень.

Ми провели дослідження на предмет наявності культури особистого бренду в одній із регіональних мереж м. Одеси. Виявили, що в компанії впроваджені як особистий бренд співробітників так і бренд компанії. При тому, компанія представлена у всіх соціальних мережах та активно популяризує цінності компанії (дні здоров'я, благодійність, соціальні дні для населення та ін.)

Також провели анкетування серед клієнтів аптек (150) і виявили, що 90% респондентів заявили, що куплять продукт, тому що компанія підтримала проблему, яка їх хвилює, 75% відмовляться купувати у компанії, якщо дізнаються, що вона підтримує проблему, яка суперечить їх власним переконанням, а 15% вказали, що надіються на те, що мережі будуть стимулювати соціальні та екологічні зміни у державі.

Отже, ми можемо зробити висновок про те, що особистий бренд – синонім слова відповідальність. Споживачі, обираючи продукт або послуги компанії, яка є свідомою та відповідальною, відчують себе причетними до суспільних змін. А чим більш соціально відповідальна компанія/бренд, тим більше підтримки бізнес отримає від клієнтів та споживачів.

Список літератури:

1. Бандур С.І. Розвиток соціально-трудова відносин як передумова досягнення продуктивної зайнятості населення / С.І. Бандур // Ринок праці та зайнятість населення. – 2014. – №1. – С. 8–13.
2. Василик Ю.Б., -Репутаційний менеджмент в роботі публічної організації\Тернопіль 2020,С.15-16

ДОСЛІДЖЕННЯ ПОВЕДІНКИ СПОЖИВАЧІВ АПТЕЧНОЇ МЕРЕЖІ В ПЕРІОД ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Яшук І.С.

Одеський національний медичний університет, м. Одеса, Україна

irina.yashchuk@onmedu.edu.ua

В минулому році фармацевтичний ринок жваво обговорював новину про те, що наша країна повернулася до сегменту *pharmerging markets*, тобто ринків, які швидко розвиваються та є дуже привабливими для міжнародних інвесторів. Проте війна змінила всі наші пріоритети, світогляд та уподобання. Попри те що ми вже були доволі раціональними в покупках – нові умови диктують нові вимоги. Нині минув вже рік повномасштабної війни, яку розв'язала російська федерація в Україні і зараз ми вже можемо та маємо оцінити, що саме відбувалося з фармацевтичною індустрією, як саме війна та військові дії впливали на фармацевтичну індустрію України.

Метою нашого дослідження було дослідити як саме війна та військові дії впливають на поведінку споживачів аптечних мереж.

Матеріалом дослідження були дані анонімного анкетного опитування 200 клієнтів регіонального аптечного підприємства. Результати анкетування проаналізовано за допомогою методів статистики, порівняння та узагальнення.

В ході нашого дослідження ми виявили, що зараз про суворе планування покупок заявляють близько половини споживачів (59%), і це майже вдвічі більше, ніж під час кризи COVID-19. Тоді купували за списком лише 24% опитаних. Ці зміни спостерігаються в усіх групах за статтю та віком, проте є й помітні відмінності. Наприклад, клієнти віком 18–24 роки найбільше серед інших вікових груп лишають простір для імпульсивних покупок (59%). Це скоріше за все зумовлено тим, що таким чином вони дозволяють собі відволіктися від важкої реальності, знизити рівень стресу, клієнти групи (25-35 років) – 34%, (36-54 роки) та категорія 55+ - 10% та 7% відповідно.

Також можемо зробити висновок, що жінки порівняно з чоловіками більше схильні до імпульсивних покупок. Як пояснення цього показника може бути те, що під час війни, жінки (58%) більше, ніж чоловіки (39%) відчувають втому, яка загалом є зараз головним станом українців. При покупці товарів наразі більшість (64%) віддають перевагу *генеричним* ЛЗ. Купувати ж товари бренди можуть собі дозволити 16% респондентів.

Але не тільки бажання зекономити впливає на зміну купівельних звичок наших співгромадян. На тлі загального збільшення національної єдності та патріотизму спостерігається розвиток споживацького патріотизму. Зокрема, при виборі як звичних для себе брендів, так і нових, мотивація «хочу підтримати українських виробників» посідає першу сходинку (85% респондентів), вірні брендам залишилося 8%, віддають перевагу *генерикам* як вітчизняного так і іноземного походження по 3% респондентів і лише на 1% опитаних війна ніяк не вплинула у виборі ЛЗ.

Ми також опитали клієнтів на предмет того, чому вони й надалі були споживачами послуг досліджуваних аптек. 73% опитуваних відповіли, що основним і рушійним фактором для них став психоемоційний стан фармацевтів. Фармацевти були професіоналами своєї справи, обслуговували спокійно та чемно незважаючи ні на що, 20% - що в аптеці був наявний необхідний асортимент ЛЗ, для 4% важливим виявився такий фактор як ціни і тільки 3% відмітили відсутність черги в аптечних точках.

Ми з упевненістю можемо сказати, що війна та військові конфлікти мають прямий вплив на споживача. Українці суворо планують покупки, проте купують далеко не завжди тільки за принципом «дешевше». Саме від аптечної мережі буде залежати чи залишиться споживач і надалі їхнім клієнтом, оскільки дуже важливо розуміти, що відбувається зараз із різними категоріями своїх клієнтів, аби будувати ефективну взаємодію з ними. Проведені нами дослідження це доводять.

Самостійна робота студентів за темою заняття:

а) перелік тем для підготовки презентацій:

1. Види наукових журналів у фармацевтичній галузі.

б) тести

1. Структурний елемент наукової статті, в якому висвітлюються основні положення і результати наукового дослідження, особисті ідеї, отримані наукові факти, виявлені закономірності, – це:
 - A. Викладення змісту власного дослідження
 - B. Мета
 - C. Висновок
 - D. Вступ
 - E. Основні дослідження та публікації за темою статті
2. Вид наукового видання, який містить повне або поглиблене дослідження однієї проблеми чи теми, що належить одному або декільком авторам, – це:
 - A. Наукова стаття
 - B. Тези наукової доповіді
 - C. Монографія
 - D. Автореферат дисертації
 - E. Дисертація
3. Коротке викладення змісту одного або декількох документів з певної теми – це:
 - A. Реферат
 - B. Тези наукової доповіді
 - C. Наукова стаття
 - D. Автореферат дисертації
 - E. Дисертація.
4. До методичних прийомів викладення наукового матеріалу належать:
 - A. Послідовний
 - B. Цілісний
 - C. Вибірковий
 - D. Артистичний.
5. Структурний елемент наукової статті, в якому висвітлюється наукова проблема, її актуальність, значення для розвитку певної галузі науки:
 - A. Викладення змісту власного дослідження
 - B. Висновок
 - C. Мета
 - D. Вступ
 - E. Основні дослідження та публікації за темою статті.

ТЕМА. ОРГАНІЗАЦІЯ ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ ЗА МАГІСТЕРСЬКИМ РІВНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Мета заняття: ознайомитись з послідовністю виконання кваліфікаційної (магістерської) роботи, правилами роботи над її текстом та підготовкою до захисту.

Перелік питань для визначення вихідного рівня знань:

1. Загальна характеристика кваліфікаційної роботи за магістерським рівнем вищої освіти.
2. Послідовність виконання кваліфікаційної роботи за магістерським рівнем вищої освіти. Підготовчий етап.
3. Підготовка до захисту та захист кваліфікаційної роботи за магістерським рівнем вищої освіти.

Рекомендована література:

1. Моделювання наукових досліджень [Електронний ресурс] : метод. рек. для сам. роботи здобувачів вищої освіти / Т. Г. Ярних [та ін.]. – Харків : НФаУ, 2022. – 29 с.
2. Борисенко, В. Д. Організація наукових досліджень в Україні : навч. посіб. / В. Д. Борисенко, С. А. Устенко. – Миколаїв : МНУ, 2016. – 258 с
3. Важинський, С. Е. Методика та організація наукових досліджень : навч. посіб. / С. Е. Важинський, Т. І. Щербак. – Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2016. – 260 с. [Посилання](#)
4. Зацерковний, В. І. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. / В. І. Зацерковний, І. В. Тішаєв, В. К. Демидов. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. – 236 с. [Посилання](#)
5. Методологія наукових досліджень: Навч. посіб. / А.П. Ладанюк, Л.О. Власенко, В.Д. Кишенько. – Київ : Видавництво Ліра-К, 2018. –352 с. [Посилання](#)
6. Юринець В. Є. Методологія наукових досліджень : навч. посібник / В. Є. Юринець. –Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2017. – 178 с.
7. Google Scholar або Google Академія: пошукова система і некомерційна бібліометрична база даних, що індексує наукові публікації та наводить дані про їх цитування <https://scholar.google.com.ua/>
8. Щотижневик «Аптека» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.apteka.ua/>

Теоретична частина (основні терміни)

1. Загальна характеристика кваліфікаційної роботи за магістерським рівнем вищої освіти

Кваліфікаційна (магістерська) робота виконується здобувачами вищої освіти на *завершальному етапі* навчання у закладі вищої освіти.

Головною *метою* кваліфікаційної (магістерської) роботи є оволодіння методологією розв'язання сучасних проблем та завдань наукового та/або прикладного

характеру на основі отриманих знань і професійних умінь відповідно до вимог стандарту вищої освіти.

Завданнями кваліфікаційної (магістерської) роботи є:

- систематизація, закріплення і поглиблення теоретичних знань та практичних фахових умінь здобувачів вищої освіти, виявлення уміння застосовувати ці знання при вирішенні конкретних наукових, інженерних, економічних і виробничих питань у певній галузі професійної діяльності;
- перевірка уміння здобувачів вищої освіти самостійно освоювати та використовувати сучасні інформаційні технології, бази знань, програмно-апаратні засоби обчислювальної техніки;
- отримання здобувачами вищої освіти навичок ведення самостійного науково-практичного пошуку, оволодіння методикою дослідження й експериментування при вирішенні проблем і питань, поставлених у завданні на кваліфікаційну (магістерську) роботу.

До кваліфікаційних (магістерських) робіт висувуються такі *вимоги*:

- актуальність теми, відповідність її сучасному стану певної галузі науки та перспективам розвитку, практичним завданням відповідної сфери;
- вивчення та критичний аналіз інформаційних видань з теми;
- вивчення та характеристика історії досліджуваної проблеми її сучасного стану, а також передового досвіду роботи у відповідній галузі;
- чітка характеристика предмета, мети і методів дослідження, опис та аналіз проведених автором експериментів;
- узагальнення результатів, їх обґрунтування, висновки та рекомендації.

Незалежно від обраної теми, *структура* кваліфікаційної(магістерської) роботи має бути такою:

- титульний аркуш;
- зміст;
- вступ;
- розділи і підрозділи основної частини;
- висновки;
- список використаних літературних джерел;
- додатки.

Текст кваліфікаційної (магістерської) роботи можна використати для наступного написання та оформлення доповіді, реферату, статті, тез тощо.

Під час написання кваліфікаційної (магістерської) роботи здобувачі вищої освіти повинні показати не лише уміння знаходити, опрацьовувати й аналізувати інформацію з різноманітних джерел, а також здатність проводити експериментальні дослідження за обраною темою роботи.

Діяльність здобувачів вищої освіти під час виконання кваліфікаційної (магістерської) роботи починається з вибору теми й отримання на випусковій кафедрі

завдання з методичними рекомендаціями щодо її розробки. Тематика робіт визначається та затверджується кафедрою.

Виконання кваліфікаційної (магістерської) роботи складається із таких *основних етапів*:

- підготовчий,
- робота над змістом кваліфікаційної (магістерської) роботи,
- заключний.

Раціонально організувати роботу над кваліфікаційним (магістерським) дослідженням, правильно розподілити час, спланувати його, глибоко і своєчасно розробити обрану тему допоможе алгоритм написання кваліфікаційної (магістерської) роботи.

2. Послідовність виконання кваліфікаційної роботи за магістерським рівнем вищої освіти. Підготовчий етап

На підготовчому етапі виконання кваліфікаційної (магістерської) роботи здійснюється вибір її теми, об'єкту, предмету дослідження, формулювання мети і завдань.

Рис.1. Алгоритм виконання кваліфікаційної роботи

Тематика кваліфікаційної (магістерської) роботи розробляється кафедрою згідно з вимогами освітнього ступеня «магістр» із урахуванням конкретного напрямку, відповідно до затверджених програм нормативних і вибіркового освітніх компонентів.

Здобувачам вищої освіти надається право самостійно обрати тему роботи згідно з тематикою, що затверджена кафедрою. Крім того, роботи можуть виконуватися за тематикою, яку замовлятимуть державні установи, підприємства й підприємницькі структури, що мають із закладом вищої освіти договори про співпрацю.

Здобувач вищої освіти за погодженням із керівником може запропонувати свою тему дослідження за умови відповідного обґрунтування доцільності її розробки (відповідно до попередньої власної науково-дослідної роботи, місця роботи, можливостей отримання потрібної інформації на об'єкті дослідження).

Разом із вибором теми визначаються *об'єкт* і *предмет*, за матеріалами яких виконуватиметься робота

Об'єкт—це процес або явище, що відображають проблемну ситуацію й обрані дослідником для вивчення; частина об'єктивної реальності, на яку направлено дослідження.

Предмет—це те, що перебуває в межах об'єкта, тобто окремі аспекти, властивості, якості об'єкта, досліджувані з певною метою.

Безпосередньо з об'єктом і предметом дослідження пов'язана *мета* роботи. Мета спрямована на отримання нових знань і експериментальну апробацію.

Мета роботи досягається під час розв'язання конкретних *завдань* дослідження, досягнення цілей з урахуванням предмета дослідження. Наявність чітко поставленої мети дослідження дозволяє визначити його завдання, усебічно проаналізувати стан досліджуваної проблеми.

Завдання дослідження можуть містити такі елементи:

- розв'язання певних теоретичних питань, які входять до загальної проблеми дослідження (наприклад, виявлення сутності понять, явищ, процесів, подальше удосконалення їх вивчення тощо);
- вивчення практики усунення цієї проблеми, виявлення її типового стану, недоліків і труднощів, їх причин, особливостей передового досвіду (таке вивчення дозволяє уточнити, перевірити ті дані, які опубліковані в спеціальній літературі, періодичних виданнях, підняти їх з рівня думок окремих авторів на рівень наукових фактів, обґрунтованих у процесі спеціального дослідження);
- обґрунтування необхідної системи заходів.

Також на підготовчому (першому) етапі виконання кваліфікаційної (магістерської) роботи здійснюється оцінка її актуальності та літературний пошук.

При оцінці **актуальності** роботи здобувач вищої освіти повинен знайти відповіді на такі питання:

1. Що необхідно зробити? (обґрунтування необхідної системи дій для вирішення поставленої проблеми).

2. Який оптимальний шлях? (експериментальна перевірка запропонованої системи дій на предмет її оптимальності (тобто досягнення максимально важливих у наявних умовах результатів вирішення проблеми).

3. Для кого ми це робимо? (розробка рекомендацій і пропозицій щодо використання результатів дослідження у практичній роботі відповідних установ чи організацій).

Літературний пошук слід починати відразу після вибору теми роботи. В якості джерел інформації для написання кваліфікаційної (магістерської) роботи можуть бути підручники, навчальні посібники, монографії, періодична література, законодавчі та нормативні акти, збірники наукових статей і матеріалів конференцій, зарубіжні джерела, бази даних, матеріали офіційних сайтів Інтернету.

Огляд літератури представляє систематизований аналіз теоретичної, методичної й практичної новизни, значущості, переваг і недоліків розглянутих праць, які доцільно згрупувати таким чином: праці, що висвітлюють історію розвитку проблеми, теоретичні питання, які повністю присвячені темі, далі роботи, що розкривають тему частково.

В огляді не слід наводити повний бібліографічний опис проаналізованих публікацій. Достатньо вказати автора, а поруч у дужках проставити порядковий номер бібліографічного запису цієї роботи в списку літератури. Закінчити огляд необхідно коротким висновком про рівень висвітлення в літературі основних аспектів досліджуваної теми.

Підготовка до захисту та захист кваліфікаційної роботи за магістерським рівнем вищої освіти

Процедура публічного захисту кваліфікаційної (магістерської) роботи регламентується відповідними положеннями та проводиться відповідно до графіка, затвердженого в закладі вищої освіти, на відкритому засіданні екзаменаційної комісії за участю не менш як половини її складу з обов'язковою присутністю Голови комісії, наукового керівника роботи та двох-трьох членів кафедри.

До захисту кваліфікаційних (магістерських) робіт допускаються здобувачі вищої освіти, які виконали всі вимоги навчального плану. Деканом факультету до екзаменаційної комісії подаються списки здобувачів, допущених до захисту кваліфікаційних (магістерських) робіт, та зведена відомість про виконання здобувачами вищої освіти навчального плану і про отримані ними оцінки з теоретичних освітніх компонент.

Склад рецензентів затверджується деканом факультету за поданням завідувача випускної кафедри.

Екзаменаційній комісії можуть бути подані також інші матеріали, що характеризують виконану роботу: друковані статті за темою роботи, макети, таблиці, діаграми, схеми тощо.

Члени комісії заздалегідь знайомляться зі змістом роботи. На захист можуть бути запрошені керівники підприємств, організацій, установ, на замовлення яких було здійснено дослідження.

Самостійна робота студентів за темою заняття:

а) перелік тем для підготовки презентацій:

1. Нормативна документація, що регламентує складання бібліографічного переліку літературних джерел.
2. Структура завдання до виконання кваліфікаційної роботи за магістерським рівнем вищої освіти.

б) тести

1. Слово «магістр» означає:

- A. Наставник
- B. Вчитель
- C. Керівник
- D. Майстер своєї справи
- E. Все вищенаведене.

2. Основним завданням автора кваліфікаційної (магістерської) роботи:

- A. Продемонструвати рівень своєї наукової кваліфікації
- B. Продемонструвати уміння самостійно вести науковий пошук
- C. Продемонструвати уміння вирішувати конкретні наукові завдання
- D. Все вищевикладене.

3. При оцінці кваліфікаційної (магістерської) роботи виходять з того, що магістр повинен уміти:

- A. Формулювати мету і завдання та складати план дослідження
- B. Вести бібліографічний пошук
- C. Використовувати сучасні методи наукового дослідження, модифікувати наявні та розробляти нові методи, виходячи з завдань конкретного дослідження
- D. Аналізувати отримані дані, оформляти результати досліджень у вигляді звітів, рефератів, статей
- E. Все вищенаведене.

4. Кваліфікаційна (магістерська) робота виконується в закладі вищої освіти:

- A. На завершальному етапі навчання
- B. На початковому етапі навчання
- C. Протягом усього навчання.

5. Підготовчий етап виконання кваліфікаційної (магістерської) роботи починається з:

- A. Вибору теми кваліфікаційної (магістерської) роботи

- В. Написання висновків
 - С. Складання бібліографічного переліку літературних джерел.
6. *Незалежно від обраної теми, оформлення кваліфікаційної (магістерської) повинно починатися з:*
- А. Титульного аркуша
 - В. Змісту
 - С. Вступу
 - Д. Розділу основної частини
 - Е. Висновків.
7. *Викладення експериментальної частини кваліфікаційної (магістерської) роботи закінчується:*
- А. Публікацією статті у журналі
 - В. Висновками та рекомендаціями
 - С. Переліком використаної літератури
 - Д. Створенням презентації
8. *У додатках до магістерської роботи надається:*
- А. Перелік літературних джерел
 - В. Витяг з протоколу засідання Вченої ради університету
 - С. Відгук наукового керівника
 - Д. Висновки до кваліфікаційної (магістерської) роботи.
9. *Кожний розділ кваліфікаційної (магістерської) роботи повинен закінчуватися:*
- А. Висновками до роботи
 - В. Витягом з протоколу засідання Вченої ради університету
 - С. Відгуком наукового керівника
 - Д. Переліком літературних джерел
 - Е. Висновками до розділу.
10. *Логічним завершенням оформлення кваліфікаційної (магістерської) роботи є:*
- А. Вихідна інформація експериментальних досліджень
 - В. Висновки до кваліфікаційної (магістерської) роботи
 - С. Інформація щодо результату аналітичної обробки публікацій з теми дослідження
 - Д. Огляд літературних джерел.